

Відділ рідкісної книги: формування та організація фондів

Ольга Колосовська

завідувач відділу рідкісної книги ЛННБУ ім. В. Стефаника,
канд. іст. наук, доцент

У статті представлено засади формування та окреслено етапи організації фондів стародруків та рідкісних видань XIX–XX ст. Простежено динаміку опрацювання книжкових зібрань та напрями книгознавчого дослідження фондів відділу рідкісної книги. У науковий обіг введено нові архівні матеріали початкового етапу організації спеціального бібліотечного підрозділу.

Ключові слова: рідкісна книга, раритет, стародрук, кирилиця, книжкова колекція, бібліографування стародруків, книгознавче анотування.

The article serves the history of organization a funds of old-printed book and rare books of XIX–XX st. The dynamics of working of book collections and directions of study the old-printed books having been appeared in the article. The new archived materials of the initial stage of organization of the special library subsection are entered in a scientific appeal.

Keywords: Rare Book, rarity, old-printed book, cyrillic book, books collection, bibliography of old-printed books, annotating a study of books.

В статье рассмотрено принципы создания, этапы организации фондов старопечатных и редких изданий XIX–XX вв. Представлено динамику обработки книжных фондов и направления книговедческого исследования собраний отдела редкой книги. В научный оборот введены новые архивные материалы начального этапа организации специального библиотечного подразделения.

Ключевые слова: редкая книга, раритет, старопечатное издание, кирилица, книжная коллекция, библиографирование старопечатных изданий, книговедческое аннотирование.

Творення окремого структурного підрозділу, завданням якого було визначено кумулювання, зберігання, науково-бібліографічне опрацювання і презентацію стародрукованих та рідкісних фондів адміністрація новоствореної бібліотеки трактувала як одне з вагоміших завдань початкового періоду свого становлення.

Історико-культурну значимість книжкових багатств Львівської філії, очевидно, добре усвідомлювало київське керівництво, декларуючи, з одного боку, обов'язок щодо їх збереження і якнайшвидшого освоєння, що, з іншого, неминуче передбачало нівелювання і втрату ідентичності окремих книжкових колекцій у набагато чисельніших фондах академічної книжниці. Стародруковані фонди Оссолінеуму (головного книгосховища новоствореної бібліотеки) презентувала київським гостям у січні 1940 р. Євгенія Куркова — на той час «керівник відділу часописів і старих друків», задалегідь опрацьовуючи «виклад з історії книги і друкарства з демонструванням примірників рукописів і стародруків» [50].

З того часу питання організації одного з фундаментальних підрозділів бібліотеки постійно обговорювалося на засіданнях Статутної і Організаційної комісії бібліотеки. Зокрема в лютому відбулося вісім нарад, на які запрошували поважаних у бібліотечному середовищі професіоналів Євгенію Куркову (1885–1970) — «керівника групи інкунабулів» бібліотеки Оссолінських та Рудольфа Котулю (1875–1940) — директора бібліотеки Баворовських [49]. Активізувалася організаційна робота у квітні, коли відбулося 9 оперативних нарад, які через напружений графік роботи проходили навіть у вихідні дні.

У результаті обговорень було узгоджено основні засади організації відділу, а Р. Котулі і Є. Курковій доручено спільно опрацювати документ, який би регламентував напрями освоєння та пріоритетність опрацювання книжкових пам'яток. Очолити відділ «стародруків та рарів» було запропоновано *Р. Котулі*, бібліотекареві із сорокарічним стажем, поважаному бібліофілу і книгознавцю. Він здобув класичну освіту у Львівському університеті, продовжив навчання в Граці та Берліні. З 1900 р. Р. Котуля працював у бібліотеці Львівського університету, де пройшов усі шаблі професійного становлення. З 1923 р. до виходу на пенсію у лютому 1939 р. очолював університетську бібліотеку, особливо дбав про поповнення її фондів. З 1901 р. Р. Котуля за сумісництвом працював також у бібліотеці Баворовських, з 1916 р. її очолював. Упродовж 1922–1925 рр. опікувався бібліотекою Дзедушицьких. Чудовий організатор, знавець книг і фондів, автор низки бібліотекознавчих праць та каталогів бібліотечних зібрань, Р. Котуля

виховав плеяду бібліотекарів і книгознавців. Його професійні та організаторські компетенції повинні були прислужитися бібліотеці у непростий час становлення.

Достатнім професійним багажем володіла і Є. Куркова. Філолог-полоніст із докторським ступенем, з 1924 р. Є. Куркова працювала бібліотекарем в Оссолінеумі, досліджувала інкунабули і друки XVI ст., укладала каталоги на ці фонди.

Практичний досвід роботи зі стародруками Р. Котуля та Є. Куркова використали вповні при опрацюванні «Плану організації відділу стародруків та рарів» [37], у трьох розділах якого по чергово окреслено матеріальні засоби творення відділу, професійний і фаховий ресурс, докладно описано і характеризувано бібліотечно-технологічні процеси. Основоположними зібраннями, що мали закласти фундамент майбутнього відділу, були визначені фонди бібліотеки Оссолінських та Баворовських. Очевидно, вирішальним чинником на користь такого вибору стали багаті фонди стародруків цих книгозбірень, немаловажну роль також відіграв факт наявності кваліфікованого персоналу та достатній рівень наукової організації роботи з книжковими пам'ятками в цих бібліотечних інституціях, бібліографічне опрацювання стародрукованих видань. Технічно облаштовані приміщення на вул. Оссолінських і Баворовських одночасно стали місцем організації відділу. (Як цілком імовірний розглядався варіант організації відділу стародруків у приміщеннях бібліотеки Студіону [21, с. 108]).

На початок 1940-х рр. фонди стародруків бібліотеки Оссолінських числили 295 інкунабул, понад 5 400 видань XVI ст., усі видання XVII–XVIII ст. не були структурно виокремлені із загальних фондів і сумарно обчислені. До складу бібліотеки Оссолінських входило також приватне родинне зібрання Павліковських, із не виокремленим і чисельно не визначеним фондом стародрукованих видань. Наукове опрацювання стародруків, як уже зазначалося, здійснювала Є. Куркова, пріоритетним її зацікавленням були інкунабули, тому цілком закономірно, що саме вона стала «керівником групи інкунабулів».

Другим вагомим складовим чинником для творення відділу повинна була стати бібліотека Баворовських: зокрема 46 інкунабул та близько 12 000 друків XVI–XVIII ст. До складу цього

зібрання напередодні було долучено цінну книжкову колекцію З. Чарнецького. Як вже зазначалося, бібліотекою Баворовських тривалий час опікувався Р. Котуля. Здебільшого його зусиллями стародрукований фонд бібліотеки був взірцево опрацьований: усі видання описані, інкунабули відображені у друкованому каталозі. Наближалось до завершення каталогівання зібрання З. Чарнецького.

Решта фондів, якими планувалося поповнити відділ, — а саме: стародруки з бібліотек Наукового Товариства імені Шевченка, Студіону, Дзедушицьких, Єврейської бібліотеки, низки монастирських зібрань, — були «зовсім нескаталоговані». Їх передбачали зосередити у відділі концентрації (на вул. Оссолінських, 11 — тепер вул. Стефаніка, 11), згодом вони поступово повинні були «перейти до відділу інкунабулів, стародруків і рарів», і в найближчому часі їх розташували б у фондосховищах бібліотеки Баворовських і розпочали їх наукове опрацювання. Саме у читальному залі бібліотеки Баворовських обслуговували читачів (здебільшого науковців) стародрукованими виданнями. Оскільки передбачувані обсяги роботи були значними, необхідно було здійснювати термінове опрацювання зібрань, — керівник пропонував поповнити штат відділу ще, як мінімум, двома висококваліфікованими працівниками. Були запропоновані кандидатури Владислава Бандури та Софії Журовської, які попередньо працювали в означених бібліотеках і були компетентними у роботі з такими масивами фондів.

Другий розділ плану організації відділу «Метода праці» висвітлює організаційно-методичні засади опрацювання, використання та збереження стародрукованих фондів. При опрацюванні інкунабулів львівські книгознавці чітко дотримувалися загальноприйнятих вимог каталогізації, означених *Gesammtkatalog der Wiegendrucke*, для опису пізніших стародруків найближчим часом планували створити спеціальну інструкцію. Однак загальні засади каталогізації стародруків керівник відділу вважав за принципове окреслити відразу: розкриття автора твору, часу та місця видання, зазначення друкарні, а також відтворення титульного аркуша були обов'язковими атрибутами опису стародруку. На переконання Р. Котулі, каталожна картка повинна містити відсилання до бібліографій із зазначенням точного місця опису видання. Не викликали

сумнівів у Р. Котулі такі атрибути книгознавчого анотування пам'яток, як відтворення провенієнцій, опис оправ та мистецького оформлення примірників стародруків. Як фахівець з опрацювання латиномовних стародруків, Р. Котуля був переконаний, що при описі видань кириличним і гражданським шрифтами необхідно заголовки транслітерувати латинкою і створити єдиний алфавітний каталог «з огляду на більшість книг печатаних латинкою». Паралельно необхідно зробити каталог для читачів, «які могли би користувати із засобів інкунабулів та стародруків».

Каталогування раритетів — видань XIX–XX ст., на думку завідувача, не вимагало окремої інструкції, однак він одразу поставив вимогу: на бібліографічній картці зазначати критерії зарахування даного видання до категорії рідкісних. Такими ознаками, вважав Р. Котуля, могли бути: видання-унікати та бібліографічні рідкості, нелегальні друки, першодруки та видання з нагоди визначних подій, книги, що пережили різні перипетії, а також примірники, що були власністю видатних особистостей.

Окремі застереження висловлювалися до способів інвентаризування та шифрування видань: передбачалося, що до часу, коли усі фонди будуть сконцентровані в одному місці, уже скаталоговані інкунабули та стародруки зберігатимуть первісну сигнатуру. На рекаталогізовані стародруки планувалося розпочати новий інвентарний ряд — при чому окремий для інкунабул і окремий для друків XVI–XVIII ст.

Важливим напрямом роботи новоутвореного підрозділу було забезпечення збереження цінних фондів. Під містким терміном «консервація» Р. Котуля передбачав заміну знищених оправ і палітур, дотримання чистоти примірників і приміщень, забезпечення від нищення шкідниками та усунення забруднень у виданні. Перед початком консерваційних робіт планувалося обстежити фізичний стан стародрукованих фондів. Це відповідальне завдання було покладено на комісію, у склад якої ввійшли керівники підрозділів Р. Котуля та Є. Куркова. Третім членом комісії було визначено «керівника відділу консервації т. Семковича». Прерогативою комісії було визначення способів чищення книг від шкідників та дезинфекції примірників. Усі книги, які отримуватиме відділ, повинні проходити карантин в окремо виділеному

приміщенні. Інкунабули, як найціннішу частину фонду, необхідно відокремити з масиву стародруків і опрацювати першочергово, наступними мали бути стародруки з фондів бібліотеки Дзедушицьких, Народного Дому, Студіону та інших дрібніших зібрань.

Така фахова, чітко окреслена програма діяльності відділу стародруків і раритетів стала передумовою організації та функціонування фундаментального бібліотечного підрозділу, покликаною освоїти, науково опрацювати та удоступнити читачам цінні книжкові пам'ятки, які отримала академічна бібліотека із зібрань Львова та регіону.

З квітня 1940 р. відділ «стародруків та рарів» отримав статус самостійного підрозділу бібліотеки, однак об'єктивні обставини вносять суттєві корективи у заплановану діяльність. Очільником відділу 21 травня призначено *Є. Куркову* (Р. Котулю наприкінці квітня вислали до Казахстану, де 11 жовтня він помер). Із дорученими обов'язками — організовувати роботу одночасно в приміщеннях Оссолінеуму та в бібліотеці Баворовських — *Є. Куркова* справилася успішно. Це констатувала внутрішньо-бібліотечна комісія у складі Ст. Інглята, З. Гостомської, В. Левинського, яка 17 червня перевірила стан організаційних робіт і виконання планових завдань відділу стародруків у другому кварталі 1940 р. [4]. Про діяльність відділу членів комісії інформувала «керівник стародруків тов. Куркова», окрім завідувача на той час у відділі працювали *Владислав Бандура, Софія Журовська і Елеонора Жджанська*. Основними виробничими процесами відділу були: «вирішення стародруків» з фондів Оссолінеуму та інших бібліотечних зібрань (передовсім Потурицької бібліотеки Дзедушицьких). Бібліотекарі інвентаризували та каталогізували стародруки, працювали над створенням каталогів, редагували наявні у відділі картотеки. Доробок колективу був позитивно оцінений: «Комісія з призначенням висловлюється особливо про чималу видатність праці тов. Куркової і про працю решти працівників. Вона стверджує теж, що всі вони керувались у своїй праці вказівками програму праці за друге чвертьріччя» [4, арк. 2].

Комісія завдала собі труду висловити доволі категоричні рекомендації щодо найближчої перспективи діяльності відділу, і як пріоритетні визначила такі завдання :

«1. Слід зінвентаризувати й скаталогувати стародруки в бібліотеках НТШ, Студіоні й у Народному Домі.

2. Після скаталогування книгозбору Чарнецького в бібліотеці Баворовських слід би скаталогувати його стародруки.

3. Слід би скласти центральний каталог стародруків (XV–XVIII ст.), призначений для читачів.

4. Слід би збільшити персонал відділу, як себто прийняти до праці над виділенням стародруків із загальних збірок Філії Бібліотеки АН, до дальшої інвентаризації і скаталогування їх, у найближчому часі 3-4 особи» [4, арк. 2].

Очевидно, думка керівництва відділу та його працівників не суперечила висновкам комісії: освоєння стародруків продовжили. Є. Куркова опрацьовувала інкунабули, укладала читачькі каталоги. Завершували каталогізування зібрання З. Чарнецького, розбирали та виокремлювали у межах століть стародруки з бібліотек Латинської семінарії, Дзедушицьких, Павліковських, Л. Бернацького. Упродовж третього кварталу опрацювали 11 025 видань [5]. Не дослухалася до пропозицій комісії (чи не знайшла резервів) лише бібліотечна адміністрація. Хоч у вересні до роботи у відділі долучилися старший бібліотекар *Марія Хмельовська* та технічний помічник *Осип Гошовський*, їх зусиль було недостатньо для виконання декларованих завдань. Дирекція також «не приділила відділові приміщення», і додаткових штатних одиниць, тому не вдалося виокремити стародруки із бібліотечних фондів Студіону, НТШ, Народного Дому, Єврейської бібліотеки [5].

Важливим завданням відділу було обслуговування читачів: «наукова читальня стародруків» приймала користувачів у науковому читальному залі бібліотеки Баворовських з 14-16 год. і з 18-22 год.; обслуговування здійснювали В. Бандура та Е. Жджанська. У другому кварталі 1940 р. відділ стародруків відвідали 499 читачів, які отримали 1 834 видання, у третьому кварталі — 221 читач, книговидача — 624 одиниць збереження [5].

Вагомою складовою діяльності відділу повинна була стати наукова робота. Відразу було задекларовано пріоритетні напрями наукових пошуків: спільне дослідження колективу «Суперекслібри XVI в. у фонді палеотипів XVI в. Філії Бібліотеки А.Н.»,

яке планувалося здійснити впродовж трьох років. Окрім цього, кожен працівник визначився із власними науковими пріоритетами: доктор Є. Куркова «Науковий каталог інкунабулів Філії Бібліотеки А.Н.»; доктор М. Хмельовська «Ельзевіри у фондах Філії Бібліотеки А.Н.»; магістр В. Бандура «Коли польське друкарство розсталося зі швабахою»; магістр С. Журовська уклала «Покажчик друків XVI в. за місцем друку та друкарнями» [35]. Науково-дослідницька і пошукова діяльність відділу була підпорядкована відповідальному завданню, що не обмежувалося рамками бібліотеки. У 1940 р. у багатьох країнах проходило святкування 500-річчя запровадження книгодрукування в Європі. У рамках ювілейних заходів Львівська філія Бібліотеки АН УРСР ініціювала Міжнародну наукову конференцію, «присвячену винайденню друкарської техніки та окремим моментам її історії, тісніше пов'язаних з культурним розвитком України» [21, с. 100]. На той час бібліотеку очолював Ілля Наумович Зеленко (колишній працівник Харківської бібліотеки, особа нова і невідома у львівському середовищі). Однак головний вантаж організаційно-ювілейних торжеств взяв на себе вчений секретар бібліотеки Владислав Тадеуш Віслоцький (1887–1941), знаний бібліотекар-бібліограф, довголітній кустош Оссолінеуму. Він опікувався фондами бібліотеки, дбав про рідкісні та стародруковані фонди, зібрав цінну бібліотеку з галузі бібліології і слов'язознавства. В. Т. Віслоцький — автор низки бібліографічних праць, редактор численних бібліографій, добре znаний в широкому колі бібліотечних фахівців, делегат бібліотечних з'їздів у Празі і Римі. Багато уваги В. Т. Віслоцький приділяв вихованню бібліотечних кадрів. Під його опікою відбувалося книгознавчо-професійне становлення Є. Куркової. На відділ стародруків і рарів були покладені відповідальні обов'язки з підготовки конференції. Ще у квітні розпочалася організація книжкової виставки з фондів бібліотеки: був опрацьований план виставки, здійснено підбір видань та «вишукування унікатів». Є. Куркова відповідала за частину виставки, що представляла інкунабули та західноєвропейські стародруки XVI–XVII ст., М. Хмельовська і В. Бандура допомагали виокремлювати «рукописи для тов. Інгляота та вірменські друки для тов. Маньковського з фондів б[увшої] бібліотеки Баворовських» [6].

Програма конференції, головним спрямуванням якої було висвітлення пам'яток книгодрукування часів Гутенберга та його послідовників [34], була дуже насиченою. Окрім львівських бібліотекарів, до участі у конференції були запрошені відомі книгознавці з Києва, Москви та Ленінграда. Працівники відділу апробували результати власних досліджень: Є. Куркова «Гутенбергіана та визначніші інкунабули в львівських бібліотеках», М. Хмельовська «Ельзевіри в фондах Філії Бібліотеки А.Н. (нові набутки)». Наукові засідання відбувалися у приміщенні бібліотеки. Гостей ознайомили з багатими книжковими фондами Львівської філії бібліотеки Академії наук: Оссолінеуму, Наукового Товариства імені Шевченка, Баворовських, Студіону. Саме книжкові багатства бібліотеки, найімовірніше, стали підставою висловлених побажань «ознайомити з ними ширші кола шляхом видання друкованих каталогів та влаштування спеціальних виставок» [21, с. 109]. Таке завдання адресувалося, насамперед, працівникам відділу стародруків та раритетів.

Під час конференції обговорювалися проблеми вивчення доробку Івана Федорова, дослідження примірників його друку. Тому цілком логічною стала пропозиція головуючого на засіданні 28 жовтня 1940 р. директора Львівської філії Бібліотеки АН УРСР І. Зеленка прийняти резолюцію щодо увічнення пам'яті друкаря Івана Федорова. Учасники конференції одногосно висловили пропозиції: «Прохати Президію АН УРСР порушити справу вшанування Івана Федорова:

- 1) поставити пам'ятник; назвати вулицю його іменем в Заблудові (Білорусія), в Острозі (Волинь), у Львові (Галичина);
- 2) заснувати у Львові при інституті АН УРСР меморіальний музей імені Івана Федорова;
- 3) відшукати надгробну плиту з могили Івана Федорова та передати музею» [48].

Першим кроком в реалізації бібліотекою окреслених завдань стало вдосконалення структури відділу стародруків: у його складі на правах окремого підрозділу почав формуватися Музей книги. Історія творення музейних експозицій та основні напрями формування рідкісних фондів підрозділу розкриті в окремому дослідженні, цей огляд презентуватиме напрями освоєння і дослідження стародрукованих фондів бібліотеки.

У листопаді відділ активізував організаційні роботи: разом із зміненою назвою «відділ стародруків, рарів та музей книжки», відділ отримав нове приміщення і почав його освоєння. Працівники переміщували фонди інкунабул та друків XVI ст., розподіляли стародруки XVI–XVIII ст. за форматами і розставляли примірники у спеціальних шафах. Саме такі виробничі процеси стали постійними у тогочасній звітній документації відділу. Наприкінці 1940-го р. у відділі почали формувати спільну з Музеєм книги підручну бібліотеку («частину від кабінету бібліотекознавства»), як базу книгознавчих досліджень. Завідувач працювала над формуванням інструктивно-методичної документації відділу, діяльність якого регламентувало опрацьоване нею «Положення про Відділ стародруків, рарів та музей книжки» [39]. Рукописна чернетка документа датована 23 грудня 1940 р. Положення про відділ, практично не поправлене, адміністрація бібліотеки погодила і затвердила вже у січні 1941 р., що стверджує підпис «Т. Віслоцький, Н[ауковий] секр[етар]» [28].

Преамбула документа чітко розділяла фонди стародруків та рідкісних видань: «Стародруки годі вважати як музеальні пам'ятки, але як цінний матеріал до студії культури, розвитку друкарської штуки та історії книжки; зате рара, які мають більше музеального характеру, будуть історичним документом деяких подій або епох» [28, арк. 1]. З огляду на таке трактування фондів, положення розмежовувало діяльність двох структурних підрозділів: підвідділу «стародруків» та підвідділу «рарів і музея книжки». Обов'язки керівника відділу та безпосереднього очільника підвідділу стародруків виконувала Є. Куркова. Положення, яке склала Є. Куркова, лише в найзагальніших рисах зазначаючи діяльність «рарів і музея книжки», було всеціло побудовано на окресленні роботи підвідділу стародруків. У його структурі завідувач виокремила у залежності від хронології три групи фондів: 1. групи інкунабул, 2. палеотипів XVI ст., 3. друків XVII–XVIII ст., що, очевидно, передбачало різницю у підходах до збереження та опрацювання видань. Чітко було окреслено завдання відділу: удосконалити книжкові багатства науковому дослідникові. Пріоритетними шляхами його осягнення повинно було стати, передовсім, «комплектування з всіх фондів старих та рідких друків в один,

центральный фонд групи інкунабулів, палеотипів XVI ст., друків XVII–XVIII ст. до 1800 р. для латинки, а 1825 р. для гражданки» [28, арк. 1]. Другим напрямом роботи відділу було визначено бібліотечно-бібліографічне опрацювання фондів, що передбачало інвентаризацію і каталогізацію, створення «центрального каталогу фондів відділу» шляхом уніфікації наявних каталогів окремих зібрань та каталогу для читачів, низку покажчиків та картотек (друкарів, географії видання, псевдонімів тощо).

Кінцевою метою діяльності працівників відділу було визначено удоступнення фондів користувачам у читальному залі відділу, що містив науково-інформаційний апарат. Для його формування працівники зобов'язані «окрім бібліотечних каталогів вести науково-дослідні і бібліографічні праці, аби читачеві робити доступними питання, зв'язані зі студіями стародруків» [28, арк. 2].

План роботи відділу на 1941 р. декларував продовження роботи у двох напрямках: організації фондів стародруків Бібліотеки АН та удоступнення стародрукованих видань читачам [38]. Працівники відділу переглядали інвентарі бібліотеки Оссолінеум задля виявлення стародруків, укладали їх переліки, оформлювали заступники та вилучали примірники видань. У першому кварталі переглянули 129 479 інвентарних позицій і вилучили 53 127 стародруків XVII–XVIII ст., більшість з яких відразу розташовували у книгосховищах на полицях [7]. Також інвентаризували та опрацьовували стародруки з фондів бібліотек Павліковських, Чарнецького, монастирських зібрань Домініканів і Василян. Тривала робота з упорядкування палеотипів у зібранні Баворовських: зокрема в книгосховищі розмістили 4 000 примірників видань. Після перенесення стародруків здійснювалася перевірка наявності (сконструм). Вагомою ділянкою роботи було творення каталогів та продовження формування підручної бібліотеки для роботи зі стародруками. Не припинялося обслуговування читачів: за перший квартал у читальні був зареєстрований 161 читач, книговидача становила 415 видань, надавалися бібліографічні довідки та консультації. Звітуючи про виконані роботи у першому кварталі 1941 р., завідувач пояснює, чому не вдалося облаштувати книгосховище стародруків XVI ст. Причина виявилася банальною:

«до цієї пори не одержав відділ подвійної високої драбини, яка необхідна для уставлювання книжок на високих полицях сягаючих під стелю, з переходами 56-70 см ширини» [7, арк. 2]. Принагідно зазначимо, що і досі ця проблема здебільшого лише чекає свого позитивного вирішення у відділах стародруків сучасних бібліотек.

У доволі напруженому виробничому графіку працівники відділу виокремлювали час на наукові дослідження: над каталогом інкунабул працювала Є. Куркова. Завідувач відділу також допомагала створювати експозицію музею книги, зокрема періоду початкового етапу книгодрукування та західноєвропейського видавничого процесу. Пошук «українських рар» для музею здійснювала М. Хмельовська.

Усі задекларовані процеси роботи відділ мав намір продовжувати і надалі, про що свідчить план роботи на другий квартал 1941 р.: зокрема, передбачалося відібрати із загальних фондів 80 000 одиниць збереження стародрукованих видань, здійснити їх бібліографічний опис та наукове опрацювання [38].

Такими найзагальнішими рисами можна окреслити хронологічно нетривалий перший період діяльності відділу рідкісної книги. Маловивчений, практично не досліджуваний, він особливо важливий, оскільки, на наше глибоке переконання, засвідчував вагомість одного з фундаментальних відділів у структурі бібліотеки, розуміння працівниками актуальності поставлених завдань, перспектив освоєння і дослідження книжкових багатств бібліотеки.

Робота з формування фондів відділу була перервана початком Другої світової війни. Втрати, яких зазнала бібліотека, особливо позначилися на фонді стародруків. Серед вивезених під час війни — 3 139 стародрукованих видань, більше 300 інкунабул, а впродовж 1945–1947 рр. на виконання рішень Постанови Ради міністрів УРСР «Про передачу історичних і культурних цінностей польського народу...» зі збірки колишнього «Оссолінеуму» до Вроцлава було передано у складі фондів і 41 505 стародруків [33; 36]. Наведена інформація є загальновідомою, хоча, що стосується стародрукованого фонду, треба зауважити, що означені цифри точно не окреслюють втрати фондів книжкових пам'яток: цілком очевидно, вони є значно більшими, на що вказують численні незадокументовані лакуни в історичних колекціях стародруків.

Після війни у відділі традиційно продовжено роботу у двох підрозділах: в основному корпусі на вул. Осолінських відновили опрацювання латинських стародруків Є. Т. Куркова і С. А. Краліцка; на вул. Курковій (тепер вул. Лисенка) А. Генсьорський опрацював кириличні стародруки. Тут вони здебільшого і були зосереджені. У 1946 р. до сектору надійшло 625 примірників кирилиці з фондів Осолінських, 709 од. зб. з колекцій бібліотек Богословської Академії і Студіону.

Упродовж другої половини 1940-х рр., свідчить планово-звітна документація бібліотеки і відділу [42; 44; 45; 46], працівники підрозділів здебільшого здійснювали переміщення і впорядкування стародрукованих фондів. Згідно з постановою Президії АН УРСР, усі наявні в бібліотеці стародруки перемістили у книгосховища на вул. Лисенка: разом 87,5 тисяч примірників, з яких 33 000 опрацьованих стародруків з фондів Осолінеуму та 8 900 з бібліотеки Баворовських, із фондів НТШ надійшло близько 600 примірників. Майже 38 тисяч стародруків були неопрацьовані. У 1949 р. більше 9 000 стародруків виокремили з резервного фонду бібліотеки. До фондів долучили решту стародруків з бібліотеки Студіону та Греко-католицької семінарії.

Із непомірно збільшеним фондом на вул. Лисенка виникли проблеми розташування та розстановки видань. Спеціально книгосховища поповнили стелажми, і нові надходження розмістили в уже діючий фонд. Неопрацьовані видання у стосах були складені частково у фондах, а частково у підвальних приміщеннях. Це ускладнило роботу з опрацьованим фондом відділу і найближчим часом передбачало вагомні процеси з оптимізації стародрукованого фонду бібліотеки.

Окреслені вище процеси роботи зі стародрукованим фондом дають підстави стверджувати: у Львівській науковій бібліотеці процес організаційного становлення відділу рідкісної книги, який акумулював багаті колекції стародруків бібліотечних зібрань Львова і регіону, здійснювався впродовж 1940-х рр. У результаті проведених у 1947–1948 рр. реорганізаційних робіт на початок 1949 р. кількісно був сформований фонд стародруків відділу. Подальше поповнення стародруками фондів відділу було вже спорадичним та незначним: надходили поодинокі виявлені примірники

стародруків з обмінно-резервних та неосвоєних фондів бібліотеки, окремі колекційні та подаровані видання.

Реорганізаційні загальнобібліотечні зміни середини 1949 р. не минули відділу стародруків: наказом директора бібліотеки було утворено новий структурний підрозділ — відділ рідкісної книги, окремої структурної одиниці, в межах якої були зосереджені всі друки, видані до 1800 р. латинським шрифтом та до 1825 р. кирилицею і гражданкою, а також рідкісні видання XIX–XX ст.

Оптимізація організаційної структури спеціалізованого підрозділу бібліотеки уможливила в майбутньому спрямування зусиль бібліотечних фахівців на бібліографічне опрацювання, збереження та наукову презентацію стародруків — вагомого пласта історико-культурного фонду бібліотеки. Здійсненню планів перешкодила наприкінці 1949 р. хвиля репресивних заходів в системі академічних установ Львова, спровокованих убивством Я. Галана. Фаховий колектив бібліотеки втратив кваліфікованих кадрів. Позбулася посади завідувача відділу рідкісної книги Є. Куркова. 14 жовтня 1950 р. питання «про неправильне звільнення з роботи деяких співробітників львівських закладів Академії наук УРСР» було розглянуто на бюро Львівського обкому партії. Хоч було визнано, що керівництво академічних установ механічно підійшло до виконання розпоряджень Президії про скорочення штатів у закладах АН УРСР, і що окремих фахівців скоротили без врахування їх кваліфікації, і в переліку осіб, рекомендованих до поновлення на посадах, значилося прізвище Є. Куркової, — ситуація не змінилася.

Соціально-політичні події у Львові на зламі 40–50-х рр. XX ст., передовсім розпочата ідеологізація всіх напрямів бібліотечної діяльності, змістили основні акценти праці бібліотекарів та унеможливили відповідне забезпечення функціонування відділу рідкісної книги. 16 березня 1950 р. відділ переведено у статус кабінету зі звуженням функцій і обмеженням організаційно-бібліотечних прав. Початок 1950 р. — новий період у діяльності відділу рідкісної книги: позбавлений фахового персоналу, сприятливих умов праці, відділ не просто втратив темпи розгортання процесів освоєння та опрацювання фонду стародруків і розкриття рідкісних видань. Зважаючи на пріоритетність масового книговидавання, як

основного ідеологічно-пропагандистського знаряддя та засобу маніпулювання суспільною свідомістю, у час домінування комуністичної ідеології, стародрукована книга здебільшого ідентифікувалася не лише як просто непотрібна чи чужа для суспільства, а інколи шкідлива, а навіть ідейно ворожа.

Зважаючи на окреслені обставини, пріоритетним завданням для працівників підрозділів стародруків ставало забезпечення фізичного збереження та цілісності бібліотечних колекцій і зібрань. Аргументом висловленого твердження є становище відділу (кабінету) рідкісної книги впродовж 1950–1960-х рр. У цей період цінними книжковими фондами опікувався *Роман Ярославович Луцик* (1900–1974), призначений на посаду завідувача відділу рідкісної книги у березні 1950 р. Вивчення більш ніж двадцятип'ятилітнього професійного шляху Р. Луцика та його персонального внеску у бібліотечне будівництво львівського регіону [8; 9] дає підстави стверджувати: вчений усвідомлював значимість історико-культурних фондів відділу, забезпечував його функціонування, і по змозі здійснював організацію та опрацювання фондів. Тривалий час завідувачеві не лише одноосібно доводилося утримувати в належному санітарному стані фондосховища і робочі приміщення відділу, його часто залучали до виконання загальнобібліотечних процесів.

Стародруковані фонди кабінету рідкісної книги на початок 1950 р. налічували більше 87,5 тис. од. зб. (розташованих у трьох фондосховищах). Окрім того, у книгосховищах на вул. Лисенка, 14 окремими масивами на першому поверсі залишалися книжкові фонди бібліотеки Народного Дому (близько 70 000 од. зб.) і Музею книги (більше 8 000 од. зб.), а на другому поверсі — книгозбірня Музею А. С. Петрушевича (понад 30 000 од. зб.) [46, арк. 4].

Оскільки стародрукований фонд здебільшого був неопрацьований і невпорядкований, пріоритетними напрямками роботи стали організація, впорядкування, бібліографічний опис стародруків і формування довідково-пошукового апарату. Саме каталогам була приділена особлива увага, оскільки при виокремленні і переміщенні стародруків, старі каталожні картки на фонди залишилися в складі центральних каталогів, отже картки повинні були вилучатися, або необхідно було наново описувати фонди.

Робота з таким масивом фондів вимагала знання іноземних мов та професійно-книгознавчої компетенції. Опис фондів здійснювався за прийнятою на той час методикою опрацювання стародруків С. Маслова. Першочерговим напрямом роботи стало опрацювання кириличних стародруків, а результати книгознавчого дослідження кирилиці відділу Р. Луцик узагальнив в огляді «Слов'янські стародруки XV–XVII ст. у фондах ЛНБ» [31]. Публікація стала першою презентацією книжкових багатств відділу рідкісної книги, що висвітлила кількісний склад колекції стародруків, ознайомила із примірниками раннього періоду кириличного книгодрукування, збереженим у відділі друкарським доробком Івана Федорова львівського, заблудівського та острозького періодів, продукцією видавничих осередків XVII ст. — Львова, Острога, Стрятина, Дермані, Крилоса, Києва, Москви, Вільна, Єв'є.

Оскільки динаміка опрацювання стародруків детально висвітлена у контексті освоєння книжкових фондів бібліотеки в Історичному нарисі бібліотеки [32], основні етапи становлення відділу рідкісної книги 1950 — поч. 1970-х рр., процеси організації фондів стародруків та рідкісних видань XIX–XX ст. скрупульозно досліджені і представлені в контексті вивчення бібліотечної діяльності Р. Луцика [8], — не бачимо необхідності повторювати відомі факти. У даному контексті зазначимо: освоєння стародруків, що упродовж тривалого часу було не лише завданням фахівців рідкісної книги, але й для працівників практично всіх підрозділів бібліотеки слугувало предметом щорічних соціалістичних зобов'язань, із очевидних причин, не могло здійснюватися на належному фаховому рівні. Професійно описували стародруковані видання працівники на договірних умовах, залучення яких пришвидшувало опрацювання неосвоєних масивів фондів. Усе ж в силу об'єктивних обставин (передовсім обмеженість професійного ресурсу), робота з опису стародруків розтягнулась на десятиліття.

Інтенсифікація опрацювання стародруків латинським шрифтом розпочинається з початку 1970-х рр. Штат відділу, який до того часу переважно обмежувався двома працівниками (хоч часто заміщеною була одна посада), у 1974 р. збільшено до п'яти осіб. Задля пришвидшення процесів опрацювання неосвоєних фондів, до роботи активніше залучаються фахівці на договірних умовах.

Уже на початок 1980-х рр. книжковий фонд відділу складає: опрацьованих 64 382 стародруки латинським шрифтом, 2 501 кириличним та 2 002 гражданським. Фонд неопрацьованих стародруків налічує за приблизними підрахунками більше 50 000 од. зб. Упродовж 1982–1985 рр. відбувається найінтенсивніше освоєння стародруків. Зокрема у 1982 р. було описано 10 691 видання латинським шрифтом, у 1983 р. — 12 016, у 1984 р. — 13 594, а у 1985 р. — 12 316 прим. У другій половині 1980-х рр. динаміка опрацювання знижується, однак, наприкінці 80-х рр. усі стародруковані фонди відділу рідкісної книги були описані, сформовано інформаційно-довідковий апарат на цей масив фонду.

Заради об'єктивності варто відзначити, що пришвидшені темпи освоєння неопрацьованої літератури спричинили не завжди повні і достовірні описи примірників. Постійна відсутність місця у фондосховищах негативно позначилася на організації фонду: розміщені у стосах на полицях, не завжди у логічній послідовності, стародруки відділу потребували суттєвої оптимізації.

Саме тому великі обсяги робіт з оптимізації фонду стародруків та уточнення достовірності науково-бібліографічного розкриття здійснювалися у відділі впродовж 1990-х рр. До відділу було долучено чотири застелажених книгосховища, на початку 1990-х рр. розпочалося їх освоєння, здійснювалося переміщення фонду та його розстановка, згідно з бібліотечними нормами і вимогами: зі стосів на полицях та з одночасним злиттям дублетного фонду з основним. Силами працівників відділу було переміщено, розставлено та упорядковано майже 120 000 стародруків.

Організаційно складний період переживає відділ з кінця 1980-х — у першій половині 1990-х рр. Наприкінці 1980-х років до відділу було приєднано фонди спеціального збереження, реорганізовані у сектор рідкісних видань ХІХ–ХХ ст., а згодом і групу картографії. Ці два структурні підрозділи з виокремленими чисельними фондами, значними обсягами роботи, нерозв'язаними проблемами (література із спецфонду лише вводилася в науковий обіг, на більшість видань був відсутній бібліографічно-пошуковий апарат), з окремими штатами співробітників до цього моменту містилися в головному корпусі бібліотеки на вул. В. Стефаніка, 2. Таке невиправдане розширення відділу, його територіальна

розпорошеність, як і різнорідність та окремішність фондів, внесли додаткові ускладнення в організацію роботи відділу, позначилися на оперативності адміністративно-організаційної роботи. 1992 р. сектор спецфонду було від'єднано, однак при відділі рідкісної книги утворено сектор нової німецькомовної літератури.

Така організаційна структура відділу рідкісної книги (сектори стародруків і рідкісної книги, рідкісних видань ХІХ–ХХ ст., картографії та німецької книги) зберігалася до 1995 р., повністю підтвердивши недоцільність такого об'єднання та неспроможність функціонування як єдиного організму. У 1995 р. відділ реорганізовано.

З наданням бібліотеці статусу наукової інституції, відділ став науково-функціональним, визначилася його оптимальна структура. Зараз у складі відділу два структурні підрозділи: організації та наукового опрацювання фонду стародрукованих видань та сектор рідкісних видань ХІХ–ХХ ст. Відділ здійснює формування, збереження, наукове опрацювання та дослідження фондів стародруків і рідкісних видань ХІХ–ХХ ст. Пріоритетними напрямками роботи працівників відділу залишилися процеси, спрямовані на організацію та утримання в належному стані стародрукованих та рідкісних фондів відділу; наукове опрацювання, дослідження і розкриття цінних колекцій та зібрань рідкісної книги працівники відділу вважають важливим напрямом своєї діяльності.

На 1 січня 2010 р. фонди відділу нараховують майже 249 660 од. зб., з яких 113 205 — стародруків латинським шрифтом, 2 586 — кириличних стародруків та 2 134 видання громадянського друку. Рідкісні видання ХІХ–ХХ ст. нараховують 131 735 од. зб., в тому числі більше 20 000 рідкісних періодичних видань. Фонди відділу мають непересічну наукову вартість. Цінною частиною фонду є 49 інкунабул та 838 палеотипів. Окрасою колекції стародруків вважаються первістки кириличного друку «Тріодь пісна» та «Тріодь цвітна», які видрукував у Кракові Ш. Фіоль (1491). Найстарішою друкованою книгою у відділі є трактат М. Т. Ціцерона «Про старість», надрукований у Кельні 1467 р. в друкарні Ульриха Целля. Фонди відділу можуть похвалитися найдавнішим друкованим лікувальним посібником «Гербарієм», який видав 1484 р. у Майнці відомий друкар П. Шеффер та «Книгою хронік» Гартмана Шеделя, що побачила світ у Нюрнберзі 1493 р. в друкарні

А. Кобергера, вона проілюстрована 1 809 гравюрами на дереві і має велику наукову цінність.

Характеризуючи загалом колекцію стародруків латинським шрифтом, варто наголосити, що практично кожна західноєвропейська друкарня представлена у наших фондах найкращими і найпоказовішими своїми виданнями. Велику наукову та мистецьку вартість мають зосереджені у фондах видання відомих європейських друкарів — Альдів, Ельзевірів, Етьєнів, Фробенів, Плантенів.

Колекція кириличних стародруків відділу — одна з найбагатших не лише в Україні. Це друки Ш. Фіоля та Ф. Скорини, надзвичайно рідкісні південнослов'янські видання першої половини XVI ст. з венеційської друкарні Б. Вуковича, глаголичні друки цього ж періоду. Досить повно представлений у фондах відділу друкарський доробок І. Федорова різних періодів його діяльності. Повнотою та багатопримірниковістю відзначається видавничу продукція Львівського Ставропігійського Успенського братства, відомого львівського друкаря М. Сльозки, друкарень єпископів Г. Балабана, Й. Шумлянського, А. Желиборського, широко репрезентовані видання друкарень Києво-Печерської, Почаївської та Унівської лаври, інших українських та зарубіжних видавничих осередків.

Велику історико-культурну цінність мають рідкісні видання XIX–XX ст., передовсім, перші та прижиттєві видання класиків української та зарубіжної літератур. Це перше видання «Енеїди» І. Котляревського, «Кобзаря» та «Гайдамаків» Т. Шевченка, твори М. Гоголя та Г. Квітки-Основ'яненка, І. Нечуя-Левицького, І. Франка та Лесі Українки. У відділі укомплектовано вартісну добірку рідкісних альманахів та перших українських періодичних видань. Багато книг були власністю відомих осіб, про що свідчать автографи власників на їх сторінках.

За галузевою ознакою фонди універсальні і мають велике значення для вивчення і дослідження історії і культури України та зарубіжжя.

З метою розкриття фондів створено інформаційно-пошуковий апарат на стародруковані фонди та видання XIX–XX ст. Зокрема на стародруковані фонди складено алфавітний, систематичний, хронологічний та географічний каталоги, а також картотеку видань відомих західноєвропейських друкарів. Рідкісні видання XIX–XX ст. й періодіку відділу розкривають алфавітний та систематичний

каталоги, низка картотек: львівських видань, видавничої продукції 1848 р., автографів, портретів, мистецьки оформлених видань, ілюстрацій до тексту, мистецьких книжкових палітурок.

Як вже зазначалося, робота з наукового опрацювання, розкриття та введення в науковий обіг книжкових багатств відділу розпочалася у 70-х роках ХХ ст. Своє відображення у друкованих каталогах знайшли колекції інкунабул [10] і палеотипів [15]. Стародруковані видання з фондів нашої бібліотеки відображені також у зведених каталогах стародруків [3; 20].

З початку 1990-х рр. співробітники відділу працюють над каталогом кириличних стародруків, що зберігаються в бібліотеці. Передумовою наукового використання цих стародруків є наявність повноцінних каталогів, з детальними описами примірників, вичерпною характеристикою ілюстративного матеріалу, наведеним складом видання, точністю відтворення маргінальних записів, характеристикою фізичного стану примірників. Дотримуючись викладених вище засад, у відділі опрацьовується збірка стародрукованих видань кириличним шрифтом. Оскільки вона нараховує майже 2,5 тис. прим., кожен випуск каталогу присвячений певним друкарням: перший [11] — друкарському доробку І. Федорова; другий [12] — продукції українських малих друкарень початку ХVІІ ст. — Острога, Дермані, Стрятина, Крилоса, Рохманова, Угорець; третій [13] — присвячений продукції відомого львівського друкаря М. Сльозки, а також єпископів А. Желиборського та Й. Шумлянського і друкарні Святоюрського монастиря.

Спільно з Українською академією друкарства, яка забезпечила технічне виконання проекту, створено електронну версію каталогу видань М. Сльозки, в якому описано всі збережені у відділі примірники кириличних видань львівського друкаря, відтворено весь ілюстративний матеріал друків, відзначено особливості кожного примірника [1]. Видання М. Сльозки латинським шрифтом, що зберігаються у фондах відділу рідкісної книги, чекають свого опрацювання і, сподіваємося, стануть продовженням даного каталогу.

Дослідження львівського книгодрукування є пріоритетним напрямом діяльності працівників відділу. Цьому цілком сприяє найбагатша і найповніша збірка львівського друкарського доробку, цілеспрямовано комплектована у наших фондах. Особлива увага зосереджена на дослідженні й описі примірників видань Львівського

Успенського Ставропігійського братства — одного з найпотужніших українських видавничих осередків кінця XVI–XVIII ст. [14].

З метою максимально повного охоплення книжкової продукції XVIII ст. при укладенні львівської ретроспективної бібліографії розпочато дослідження характерних професійних ознак тогочасних друкарень Львова, створення баз даних книжкових прикрас як складової частини друкарських засобів з арсеналу конкретних друкарів. Використання цих матеріалів разом із застосуванням інших методів ідентифікації дали можливість виявити десятки львівських видань з анонімними і фальшивими адресами. У результаті проведених досліджень до наукового обігу залучено невідомі бібліографії видання, що відкриває перспективу створення максимально вичерпного реєстру львівського друку.

Паралельно з попримірниковим дослідженням стародрукованої книжкової продукції Львова вивчається історія діяльності львівських друкарень, особливо періоду другої половини XVIII ст., які дотепер залишаються найменш дослідженими. Так, завдяки проведеним архівним розшукам вдалося виявити та залучити до наукового обігу неопубліковані документи, які безпосередньо чи опосередковано стосуються друкарні та приватного життя членів родини Шліхтинів [16]. Синтетичне використання цих джерел у поєднанні з результатами досліджень книжкового матеріалу уможливило детальніше висвітлити історію книгодрукування Шліхтинів та їх видавничого доробку.

Важливим напрямом наукових пошуків співробітників відділу є співпраця у рамках загальнобібліотечного дослідження за темою «Історія бібліотечної справи на західноукраїнських землях». Упродовж тривалого часу здійснюється виявлення, виокремлення, дослідження історичних колекцій та зібрань стародруків, що сформувалися та існували на галицьких теренах до першої половини XX ст. У відділі проводиться систематичне опрацювання провеніційних записів стародрукованого фонду з метою виявлення книг із давніх галицьких, і особливо, львівських бібліотек, здійснюється реконструкція окремих зібрань і колекцій, джерелознавчий та книгознавчий аналіз їх складу та змісту, внеску інституцій чи окремих колекціонерів у творення книжкових зібрань стародруків регіону. Вивчається доробок львівських бібліофілів та їх внесок в українське книгознавство. За окресленими вище напрямками досліджень

опубліковано низку наукових розвідок, повідомлень, статей [17; 19; 22; 24; 25; 26; 27; 30], захищені кандидатські дисертації [18; 23; 29].

Короткий історичний екскурс не дозволяє детально висвітлити усі аспекти діяльності багатофункціонального спеціального структурного підрозділу бібліотеки. Для представлення відділу рідкісної книги у ювілейній сільветці бібліотеки обрано як основне завдання відділу рідкісної книги і пріоритетний напрям роботи працівників — формування та організація його книжкових фондів, бібліографічний опис і наукове розкриття стародруків та рідкісних видань.

Звичайно, історія відділу містить персоніфікований характер: у творення науково-дослідницького іміджу та професійного обличчя відділу рідкісної книги посильну лепту внесли кілька поколінь бібліотекарів. Лише дехто з них побіжно згаданий у контексті історичного огляду, прізвища і напрацювання сучасників відомі з наукових публікацій. Незаперечним є те, що всіх працівників відділу вирізняли не лише професійна компетентність, але й розуміння вартості духовних цінностей, пошана до книжкових пам'яток та глибоке усвідомлення відповідальності за їх збереження для майбутніх поколінь.

1. Видання М. Сльозки у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. [Електронний ресурс] / [автори-уклад.: *О. Колосовська, С. Гаукова*]. — Львів, 2001.
2. Довідка про відділ рідкісної книги Львівської Державної наукової бібліотеки Академії наук УРСР та про його роботу в 1970 і 1971 рр. // Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Архів відділу рідкісної книги (далі — ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів від. рідкісної книги). — 4 арк.
3. *Запаско Я.* Пам'ятки книжкового мистецтва : каталог стародруків, виданих на Україні / *Запаско Я., Ісаєвич Я.* — Львів : Вища школа, 1981. — Кн. 1. (1574–1700). — 1981. — 135 с. ; Кн. 2, ч. 1 (1701–1764). — 1984. — 131 с. ; Кн. 2, ч. 2 (1765–1800). — 1984. — 127 с.
4. Звідомлення Комісії, що переглянула стан праці Відділу стародруків Філії Бібліотеки Академії Наук в другому чвертьріччі 1940 р. // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 11/п. — 2 арк. [Рукопис, автографи підписів С. Інгляота, З. Гостомської, В. Левинського].
5. Звіт відділу інкунабулів, стародруків та рарів за 3 квартал 1940 р. // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 11/п. — 1 арк. — [Машинопис (автограф підпису Е. Куркової)].

6. Звіт відділу інкунабулів, стародруків та рарів за жовтень 1940 р. // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 11/п. — 1 арк. — [Машинопис (автограф підпису Е. Куркової)].
7. Звіт відділу стародруків, рарів та музея книги за I квартал 1941 р. Львів, 2.IV.1941 р. // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 11/п. — 2 арк. — [Машинопис (автограф підпису Е. Куркової)].
8. *Зінько О. Р. Я. Луцик* — організатор фондів відділу рідкісної книги Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН УРСР (1950–1974) / *Оксана Зінько* // Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база : матеріали міжнародної наукової конференції, Львів, 29-30 квітня 2009 р. — Львів, 2009. — С. 94-96.
9. *Зінько О. Р. Я. Луцик* — організатор фондів відділу рідкісної книги Львівської бібліотеки АН УРСР (1950–1973) / *Оксана Зінько* // Записки ЛННБУ ім. В. Стефаника. — Львів, 2009. — Вип. 1 (17). — С. 432-444.
10. Інкунабули Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН УРСР : каталог / упоряд. *Р. Я. Луцик*. — Львів, 1974. — 30 с.
11. Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника АН України / уклад.: *О. Колосовська, С. Гацькова*. — Львів, 1992. — Вип. 1 : Видання Івана Федорова. — 73 с.
12. Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України / уклад.: *О. Колосовська, С. Гацькова*. — Львів, 1996. — Вип. 2 : Видання друкарень Острога, Дермані, Стрятина, Крилоса, Угорець, Рохманова. — 121 с.
13. Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України / уклад.: *О. Колосовська, С. Гацькова*. — Львів, 2000. — Вип. 3 : Видання друкарень Львова: Михайла Сльозки, Арсенія Желиборського, Йосифа Шумлянського, монастиря св. Юра. — 167 с.
14. Каталог кириличних стародруків Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України / уклад.: *О. Колосовська, С. Гацькова*. — Львів, 2002. — Вип. 4 : Видання Львівського Ставропігійського братства 1591–1644 р. — 128 с.
15. Каталог палеотипов из фондов Львовской научной библиотеки им. В. Стефаника АН УССР / сост.: *Р. Харабодот, Р. Биганский*. — Киев, 1986. — 199 с.
16. *Качур І.* Львівська друкарня Шліхтинів (1755–1785): з неопублікованих матеріалів / *Ірина Качур* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. — Львів, 2005. — Вип. 13. — С. 3-17.
17. *Качур І.* Маргінальні записи як джерело дослідження рецепції французької книги в Галичині у 2-гій пол. XVIII ст. / *Ірина Качур* // Бібліотечний вісник. — 2009. — № 3. — С. 30-34.

18. *Качур І.* Французька книга в Галичині у другій половині XVIII ст.: видавничий репертуар, розповсюдження та рецепція : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / *Качур Ірина Богданівна* ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2009. — 20 с.
19. *Качур І.* Французька книга у Львові в другій половині XVIII ст. у світлі видавничих і книготорговельних каталогів / *Ірина Качур* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. — Львів, 2003. — Вип. 11. — С. 3-24.
20. Кириличні стародруки українських друкарень, що зберігаються у львівських збірках (1574–1800) : зведений каталог / укл. *Ф. П. Максименко*. — Львів : Вища школа, 1975. — 127 с.
21. *Киселев Н.* Пятисотлетие книгопечатания (Выставка и конференция во Львове) / *Н. П. Киселев* // Историк-марксист / Институт истории АН СССР, отв. ред. *Ем. Ярославский*. — Москва : Правда, 1941. — Кн. 1/89. — С. 100-109.
22. *Колосовська О.* Дослідження історичних колекцій стародруків у Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаника НАН України: Стан і перспективи / *Колосовська О., Качур І.* // Kraków–Lwów : książki, czasopisma, biblioteki XIX–XX wieku / red. *J. Jarowiecki*. — Kraków : W-wo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 1999. — Т. IV. — S. 65-70.
23. *Колосовська О.* Дослідження та колекціонування стародрукованої кириличної книги в Галичині (кінець XVIII — перша половина XX ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / *Колосовська Ольга Михайлівна* ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 1998. — 17 с.
24. *Колосовська О.* З поля меценатсько-бібліофільських зацікавлень митрополита Андрея Шептицького (1865–1944) / *О. Колосовська* // Kraków–Lwów : książki-czasopisma-biblioteki. — Kraków : W-wo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, 2009. — Т. 9. — Cz. 1. — S. 120-124.
25. *Колосовская О.* Личная библиотека как составная часть национального книжного наследия (на примере собрания А. С. Петрушевича) / *О. Колосовская* // Книжная культура. Особенности становления и развития: Материалы Российско-Украинского научного форума (Киев, 11 июня 2008 г.). — Москва : Наука, 2008. — С. 48-51.
26. *Колосовська О.* «Нагорода за кривду» чи «сповнення обов'язку»: Бібліотечна діяльність Богдана Барвінського (1908–1947) / *Ольга Колосовська* // Вісник Львівського університету. Сер.: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. — Львів, 2008. — Вип. 3. — С. 191-199.

27. *Колосовська О.* Праця на благо науки: діяльність Богдана Барвінського в Науковому Товаристві імені Шевченка / *О. Колосовська* // Національна книжкова та рукописна культура: історія, методологія, джерельна база : матеріали міжнар. наук. конф., Львів, 29-30 квітня 2009 р. — Львів, 2009. — С. 58-60.
28. *Куркова Є.* Положення про відділ стародруків, рарів та музею книги. Львів, в січні 1941 р. // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9, о/н. — «Oddział starodruków», од. зб. 5383. — 2 арк. — [Машинопис (автограф підпису Е. Куркової)].
29. *Литвин Т.* Іван Крип'якевич як книгознавець : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» / *Литвин Тамара Олександрівна* ; НАН України, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2008. — 20 с.
30. *Литвин Т.* Особиста бібліотека Івана Крип'якевича початку 30-х рр. ХХ ст. : спроба реконструкції / *Тамара Литвин* // Бібліотеки на західноукраїнських землях ХVІІІ–ХХ ст. — Львів, 2006. — С. 157-162.
31. *Луцик Р. Я.* Слов'янські стародруки ХVІ–ХVІІІ ст. у фондах Львівської бібліотеки Академії наук УРСР / *Р. Я. Луцик* // Бюлетень : досвід роботи / Львів б-ка акад. наук УРСР. — Львів, 1951. — № 1. — С. 39-50.
32. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР : історичний нарис / [редкол.: *М. В. Лизанець* (відп. ред.) та ін.]. — Київ : Наук. думка, 1989. — 203 с.
33. Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України : документи, факти, коментарі / автор вступ. ст. і упор. текстів *Л. І. Крушельницька*. — Львів, 1996. — 99 с.
34. Львівський філіал Бібліотеки Академії Наук УРСР. Наукова конференція, присвячена 500-річному ювілею книгодрукування : порядок дня. Львів, 25-29 жовтня 1940 р. — Львів, 1940. — 8 с.
35. Наукові праці відділу стародруків, рарів та музею книжки // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9, о/н. — «Oddział starodruków», од. зб. 5383. — 1 арк. — [Машинопис].
36. *Онищенко О.* Доля бібліотеки Оссолінеум в історії України та Польщі у документах 1945–1946 рр. : повертаючись до питань спільної історико-культурної спадщини / *Онищенко О., Дубровіна Л.* // Бібліотечний вісник. — 2002. — № 2. — С. 2-21.
37. План організації відділу стародруків та рарів // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9, о/н. — «Oddział starodruków», од. зб. 5383. — 3 арк. [Машинопис, (автографи Р. Котулі, Є. Куркової)]

38. План праці у відділі стародруків, рарів та в музею книги на 1941 р. Львів, в січні 1941 р. // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9, о/н. — «Oddział starodruków», од. зб. 5383. — 1 арк. [Машинопис, (автографі Є. Куркової)].
39. Положення про Відділ стародруків, рарів та музей книжки. Львів, 23 грудня 1940 р. : [рукопис] // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9, о/н. — «Oddział starodruków», од. зб. 5383. — 3 арк.
40. Пояснювальна записка до виробничого плану відділу рідкісної книги на 1950 рік // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 309. — Арк. 3-4.
41. Проект виробничого плану Кабінету рідкісної книги Львівської бібліотеки Академії Наук УРСР на 1951–1955 рр. // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів від. рідкісної книги. — 12 арк.
42. Річний звіт про виконання плану роботи Кабінету рідкісної книги за 1950 рік // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 310. — 6 арк.
43. Річний звіт про виконання плану роботи Кабінету рідкісної книги за 1951 рік // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 356. — 6 арк.
44. Річний звіт про роботу Львівської бібліотеки АН УРСР за 1949 рік // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 210. — 194 арк.
45. Річний звіт про роботу Львівської бібліотеки АН УРСР за 1950 рік // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 270. — 53 арк.
46. Річний план роботи відділу рідкісної книги на 1950 рік // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 309. — 4 арк.
47. Річний план роботи Кабінету рідкісної книги на 1952 рік // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Архів. — Оп. 1, од. зб. 414. — 7 арк.
48. Ухвала учасників наукової конференції // Матеріали наукової конференції, присвяченої 500-річному ювілею книгодрукування. Львів, 25-29 жовтня 1940 р. // Наукова бібліотека Львівського національного університету імені Івана Франка. Відділ стародрукованих та рукописних книг. — Рук. 1525 III.
49. Luty 1940. Sprawozdanie miesięczne z czynności kierowniczkі działu czasopism i starych druków // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9, о/н. — «Oddział starodruków», од. зб. 5383. — 2 арк. [Машинопис, (автограф Є. Куркової)].
50. Styczeń 1940. Sprawozdanie miesięczne z czynności kierowniczkі działu czasopism i starych druków // ЛННБУ ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — Ф. 9, о/н. — «Oddział starodruków», од. зб. 5383. — 1 арк. [Машинопис, (автограф Є. Куркової)].